

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра біології та екології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА магістра
з теми: «ОЦІНКА ОБ'ЄКТІВ ПЗФ НПП ХОТИНСЬКИЙ»

Виконав: здобувач Еcol1-M23 спеціальності
101 Екологія

Романюк Владислав Русланович

Керівник: Любинський О. І., д. с-г н.,
професор кафедри біології та екології

Рецензент: Федорчук І.В., к. б. н., доцент

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	8
1.1. Екологічна оцінка природних ресурсів парку	8
1.2. Оцінка впливу діяльності людини на природні екосистеми парку.....	9
1.3. Збереження лісових екосистем.....	2
Розділ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	17
2.1. Історія створення НПП «Хотинський».....	17
2.2. Фізико-географічна характеристика.....	21
2.3. Рослинний та тваринний світ на території НПП «Хотинський».....	23
2.4. Стан об'єктів історико-культурної спадщини.....	29
2.5. Техніка безпеки у заповідниках.....	27
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	35
3.1. Об'єкти природо-заповідного фонду.....	35
3.2. Режим використання, охорони та відтворення природних ресурсів у межах функціональних зон.....	38
3.3. Напрямки розвитку сільського зеленого туризму на території НПП.....	44
3.4. Пропозиції щодо покращення стану об'єктів ПЗФ НПП «Хотинський»...	46
3.5. Рекомендації щодо покращення управління та охорони НПП «Хотинський».....	47
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ І ПОЗНАЧЕНЬ

НПП – національний природний парк

ПЗФ – природно-заповідний фонд

ВСТУП

Природоохоронні території відіграють важливу роль у збереженні природного каркасу Землі, відтворенні життя та біорізноманіття. На сучасному етапі розвитку цивілізації жодна інша глобальна проблема не розглядається такою кількістю резолюцій ООН, конвенцій та самітів глав держав, верховних держав та світової спільноти, як збереження біорізноманіття та його стале використання. Стан біосфери прямо чи опосередковано впливає на всі основні сфери суспільного життя, включаючи духовні, матеріальні та політичні аспекти. Сьогодні приблизно 65% спільнот та екосистем на планеті знищені або суттєво змінені. Знищення біорізноманіття, забруднення та розрив функціональних зв'язків спричинили глобальну екологічну кризу (зміна клімату, виснаження озонового шару, забруднення континентів та океанів важкими металами, хімікатами та нафтопродуктами, опустелення, кислотні дощі, знищення, трансформація та деградація біорізноманіття), яка значно погіршила світову економіку, політику та клімат за останні 30 років. Країна є найбільш забрудненою країною в Європі. Україна є найбільш орною країною в Європі (55% її земельної площі - рілля). Вона також лідирує за площею захоплених земель (приблизно 30% сільськогосподарських угідь). Це стосується і площі природної рослинності на душу населення, яка є найменшою і становить лише 0,35 га. Площа заповідних земель у 2,5 рази перевищує середньоєвропейський показник [15].

І навпаки, забруднення повітря в два-чотири рази вище, а кількість чистої води на душу населення в десять разів нижча. У поєднанні з іншими факторами це негативно впливає на здоров'я та соціальні умови життя людей, і, відповідно, тривалість життя на 10-12 років нижча, ніж у розвинених країнах. Площа природно-заповідного фонду в Україні повільно збільшується і наразі становить лише 2 млн. га, або 3,4% території країни. Цього недостатньо, щоб гарантувати збереження та відтворення генофонду флори і фауни та різноманіття природних екосистем, адже під охороною перебуває лише 0,2-0,7% території країни, переважно в лісостепових та степових районах

Лівобережжя, Придніпров'я та Кримського степу [15].

Існуючі ботанічні сади, дендропарки та зоопарки наразі не в змозі виконувати свою функцію охорони та відновлення рідкісних видів і типових представників флори та фауни через брак фінансування, матеріально-технічного та експериментального обладнання. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є одним з найважливіших завдань суспільства для забезпечення сталого розвитку і має важливе значення в усіх сферах його діяльності. В Україні процес збереження біорізноманіття пов'язаний з низкою перешкод у використанні земельних, лісових та водних ресурсів. Тому тема даної роботи присвячена вирішенню проблем збереження об'єктів природно-заповідного фонду, їх екологічного стану, динаміки розвитку, сертифікації та моніторингу як основи території [1,15].

Це ділянки суходолу та водних просторів, на яких природні комплекси та об'єкти мають особливу цінність у природоохоронному, науковому, естетичному, рекреаційному та інших аспектах. Вони виокремлюються з метою збереження різноманіття ландшафтів, генофонду флори та фауни, підтримки екологічного балансу та забезпечення моніторингу навколишнього середовища. Розробка теоретичних основ, науково-методичних рекомендацій і впровадження практичних заходів для охорони та оптимізації об'єктів природно-заповідного фонду є важливим завданням для визначення методів аналізу територіальної структури та інтеграції екологічної політики в усі сфери господарської діяльності. Це необхідно для збереження, створення нових, розширення та оптимізації існуючих заповідних територій, покращення їх екологічного стану, просторової організації, типології, класифікації, розвитку, аналізу та прогнозування їх функціонування, паспортизації, моніторингу і управління. Завдання охорони і збереження заповідних об'єктів, а також оптимізація наявних і створення нових через екомережу є ключовим для ефективного коригування стратегії розвитку міста [29].

Метою кваліфікаційної роботи є екологічна оцінка об'єктів природно-заповідного фонду національного природного парку Хотинський.

Для досягнення поставлених цілей передбачено виконання наступних

завдань:

- Провести оцінку впливу діяльності людини на природні екосистеми парку.

- Обґрунтувати історико–культурну спадщину НПП Хотинський

- Подати аналіз історії та географії парку

- Здійснити оцінку охоронних заходів і природних ресурсів парку у межах функціональних зон.

- Провести аналіз об'єктів природно – заповідного фонду парку

- Розробити рекомендації щодо покращення управління та охорони НПП «Хотинський».

Об'єктом дослідження є об'єкти НПП, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність. **предметом дослідження** є комплексне дослідження біологічного різноманіття, стану екосистем, виявлення загроз та розробка стратегій збереження унікальної природи парку.

Наукова новизна полягає у впровадженні комплексного оцінювання природних об'єктів та ресурсів природно- заповідного фонду в умовах НПП «Хотинський».

Практична значимість обумовлюється необхідністю проведення екологічної оцінки парку для збереження природних екосистем, розробки ефективних планів управління та сталого розвитку об'єктів НПП «Хотинський».

Методика дослідження. У дослідженнях застосовували загальноприйняті методи, а саме: польовий та лабораторно-польовий – для спостереження за процесами які відбуваються в парку, метод аналізу та синтезу – формування висновків, метод порівняння та опису біорізноманіття, порівняння, статистичний, географічний для дослідження об'єктів парку, економіко-математичний для встановлення ефективності методів та способів оцінки природно–заповідного фонду.

Апробація та публікація результатів дослідження. Апробовано на звітній науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками науково-

дослідної роботи у 2023-2024 навчальному році.

За результатами дослідження опубліковано:

1. Романюк В. Оцінка об'єктів ПЗФ НПП «Хотинський». Збірник матеріалів за результатами X науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Сталий розвиток України: проблеми і перспективи». [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. С. 26-27.

2. Романюк В. Оцінка екотуристичної інфраструктури НПП «Хотинський Подільські читання. Дослідження, охорона довкілля та збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, природнича освіта: Збірник за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (21-22 листопада 2024 р., Кам'янець-Подільський) / [за заг. ред. Н. В. Казанішеної]. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. с.232.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг основної частини кваліфікаційної роботи 48 – сторінок друкованого тексту. Робота містить таблиць 3 та 6 рисунка. Список використаних джерел включає 23 найменування

ВИСНОВКИ

1. Оцінка впливу діяльності людини на природні екосистеми Національного природного парку «Хотинський» свідчить про значний антропогенний тиск, що проявляється у вигляді вирубки лісів, випасу худоби, неконтрольованого туризму та забруднення водойм. Ці фактори призводять до деградації ландшафтів, зменшення біорізноманіття, зниження чисельності рідкісних видів флори і фауни та погіршення екологічного стану території. Для мінімізації негативного впливу необхідно посилити природоохоронний контроль, впроваджувати екоосвітні програми для місцевих жителів і туристів, а також оптимізувати рекреаційне навантаження шляхом облаштування спеціальних туристичних маршрутів.

2. Національний природний парк «Хотинський» має багату історико-культурну спадщину, що робить його унікальним не лише з природоохоронної, а й з культурної точки зору. Територія парку включає археологічні пам'ятки, залишки давніх поселень, культові споруди та елементи фортифікаційних укріплень, зокрема відомої Хотинської фортеці. Ці об'єкти свідчать про багатовікову історію регіону, його стратегічне значення та культурне багатство. Поєднання природної краси та історичної цінності створює унікальні можливості для розвитку екотуризму, наукових досліджень і культурно-просвітницької діяльності. Збереження цієї спадщини є важливим завданням для майбутніх поколінь.

3. НПП «Хотинський» був створений у 1994 році з метою охорони унікальних природних ландшафтів та біорізноманіття на території Подільської височини. Географічно парк розташований на заході України, в межах Чернівецької області, біля кордону з Молдовою. Його площа складає понад 7 тисяч гектарів, і він охоплює різноманітні екосистеми: лісові, степові, водно-болотні території та геологічні пам'ятки. Історія цього регіону тісно пов'язана з розвитком давніх цивілізацій, що залишили численні археологічні пам'ятки, включаючи руїни Хотинської фортеці, що відіграла важливу роль у військовій

та культурній історії України. Парком охороняються також численні археологічні об'єкти, що підтверджують історичну значущість цієї території. Географічно, територія парку має велике значення завдяки різноманітним природним умовам, що сприяє високій біологічній різноманітності та формує його природно-культурну цінність.

4. Аналіз об'єктів природно-заповідного фонду НПП «Хотинський» показує, що територія парку включає різноманітні природні комплекси: ліси, степи, водно-болотні угіддя та унікальні геологічні утворення. На території парку охороняються рідкісні та зникаючі види флори і фауни, деякі з яких занесені до Червоної книги України та міжнародних списків. Основними об'єктами ПЗФ є заповідні ділянки, пам'ятки природи, ландшафтні комплекси, що мають високу екологічну, наукову та рекреаційну цінність. Для забезпечення ефективної охорони цих об'єктів необхідно підвищити рівень природоохоронного контролю, забезпечити регулярний моніторинг стану екосистем і впроваджувати науково обґрунтовані заходи збереження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доманчук А.Г, Коржик В.П. Розширення території національних природних парків: науково-методичні, юридично-організаційні та ментально освітні аспекти (на прикладі НПП «Хотинський». Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції (24-25 квітня 2015 року, смт. Путила, Чернівецька область, Україна). Чернівці: ДрукАрт», 2015. С.221-225.
2. Закону України «Про природно-заповідний фонд України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
3. Закон України Про програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177/94-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1989-14#Text>
5. Указу Президента України «Про створення національного природного парку «Хотинський»» від 22.01. 2010 р. № 56/2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2010#Text>
6. Закон України Про затвердження Положень про Проекти організації територій установ природно-заповідного фонду України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0829-05#Text>
7. Закон України Про затвердження Положення про єдині державні знаки та аншлаги на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-94#Text>
8. Закон України Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2014-%D0%BF#Text>
9. Національний природний парк «Хотинський» URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/natsionalnyy-pryrodnyy-park->

[khotynskyy/](#)

10. Никирса Т.Д. Флора Хотинської височини (Прут-Дністровське межиріччя): аналіз, порівняльна характеристика й охорона) : Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук (03.00.05 – ботаніка). – К., 2007. 21 с.

11. Метеорологічні уявлення бойків URL:

<https://www.academia.edu/37532225/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%83%D1%8F%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D1%96%D0%B2>

12. Обґрунтування створення Хотинського національного парку, 2005, 327

13. Закон України Про затвердження Програми Літопису природи URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v465_737-02#Text.

14. Оцінка стану та ефективності сучасної системи моніторингу URL: <https://mepr.gov.ua/suchasna-systema-monitoryngu-dovkillya-uryad-zatverdyvnovyj-poryadok-funktsionuvannya>.

15. Гарматюк О.М., Худий О.І. Стан вивченості паразитофауни риб транскордонних гідроекосистем Буковини // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матеріали п'ятої Міжнар. наук. канф. (м.Чернівці, 5-6 травня 2006 року) Чернівці : Зелена Буковина.– 2006, С. 150-153.

16. Положення про службу державної охорони природно-заповідного фонду НПП «Хотинський», 2011, 5с.

17. Проект організації території національного природного парку «Хотинський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів. Київ, 2013. Затверджено наказом Мінприроди від 13.11.2014 №367.

18. Закон України про Видів та норм забезпечення зброєю і спеціальними засобами працівників служби державної охорони природно-заповідного фонду України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987->

02#Text

19. Закон України Про затвердження знаків розрізнення, зразків, порядку та норм носіння форменого одягу працівниками служби державної охорони природно-заповідного фонду України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0360-19#Text>
20. Довідник-путівник. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 122 с.
21. Обґрунтування створення Хотинського національного парку, 2005, 248
22. Хотинський національний природний парк URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA
23. Загальна характеристика ПЗФ України та проблеми його формування URL: <https://westudents.com.ua/glavy/59708-1-zagalna-harakteristika-pzf-ukrani-taproblemi-yogo-formuvannya.html>.
24. Проект організації території регіонального ландшафтного парку «Богуславл», охорони відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів, Біла Церква, 2019 URL: https://kor.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/PROEKT_BOHUSLAVL_compressed-1.pdf
25. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія. за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
26. Техніка безпеки під час перебування туристичних маршрутках URL: <https://www.vezdehod-tour.com.ua/bortovij-zhurnal/statti/item/267-tehnika-bezpeku-u-pohodi>.
27. Сучасний стан і майбутні преспективи природно-заповідного фонду України URL: https://pidru4niki.com/15341220/ekologiya/suchasniy_stan_maybutni_perspektivi_pr_irodno-zapovidnogo_fondu_ukrayini.
28. Обґрунтування створення Хотинського національного парку, 2005,

327 с.

29. Проект організації території національного природного парку «Хотинський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів. Київ, 2013, 35 с.